

VÄSTRA GÖTALAND

ALKOHOLENS SAMHÄLLSKONSEKVENSER

OM STUDIEN

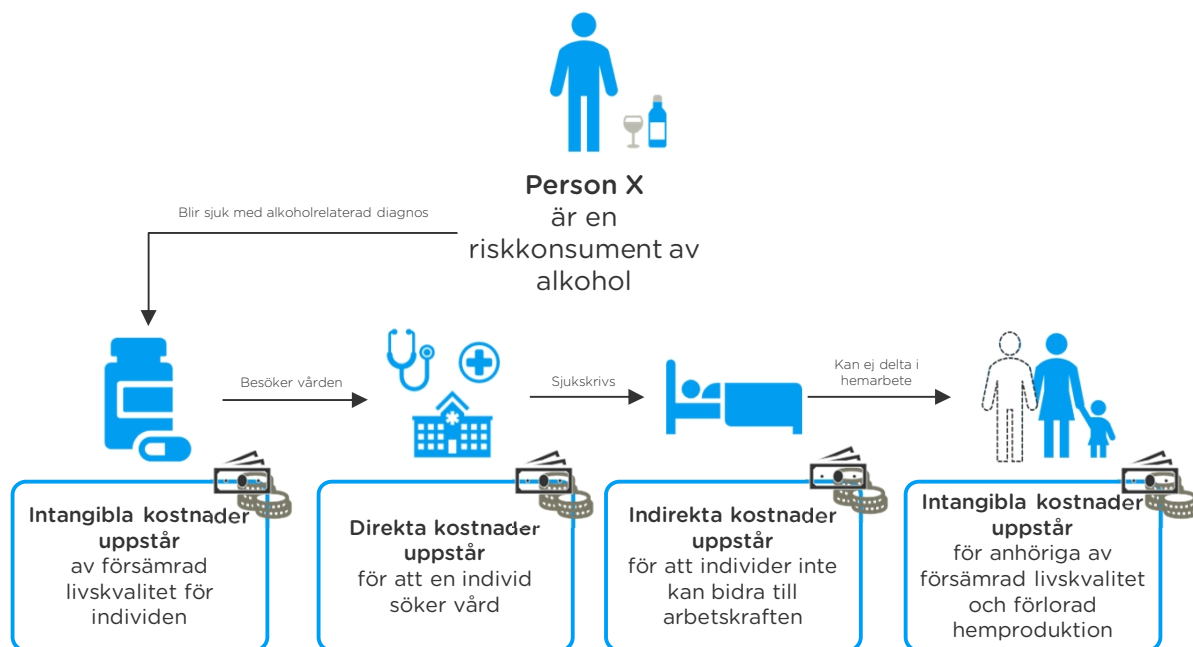
Ramboll har på uppdrag av Systembolaget genomfört en studie av alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå. I följande rapport redovisar vi vår kartläggning av alkoholens samhällskostnader och samhällsnyttor under 2017 för Västra Götaland. Studien syftar till att öka förståelsen för alkoholens samhällskonsekvenser inom en region och identifiera hur konsekvenserna skiljer sig mellan olika regioner.

Eftersom alkoholens konsekvenser är spridda över många delar av samhället har vi kartlagt de områden som har kostnader och nyttor till följd av alkohol i Västra Götaland.

Vi har räknat på alkoholens:

- kostnader för sjukdomar, skador och missbruk inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten
- kostnader för produktionsbortfall, till exempel till följd av sjukfrånvaro och förtida dödsfall
- kostnader till följd av brottslighet
- inverkan på människors livskvalitet
- ekonomiska spridningseffekter för företag och arbetstillfällen

Figur 1. Exempel på hur alkoholkonsumtion innebär samhällsekonomiska kostnader överallt i samhället

ALKOHOLENS REGIONALA KONSEKVENSER ANALYSERAS PÅ DJUPET

Det saknas tidigare studier om alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå, vilket gör följande rapport unik. Många regioner och länsstyrelser följer alkoholkonsumtionen i sitt län, men saknar en bild över vilka kostnader alkoholkonsumtionen medför. Regionerna följer vanligtvis den alkoholrelaterade sjukdomsbördan genom indikatorn *Alkoholindex* som Socialstyrelsen årligen sammanställer. Såväl regioner som länsstyrelser använder Alkoholindex för att följa utvecklingen av folkhälsan i regionen. Men indexet fångar enbart de sjukdomar som enbart uppstår av alkoholkonsumtion. Flera diagnoser som delvis beror på alkoholkonsumtion ingår inte, till exempel flera cancerdiagnoser. Detta resulterar i att kostnaderna underskattas systematiskt.

I denna studie kan vi ge en bild av hela sjukdomsbilden och kostnaderna. Ett exempel på det är att vi inkluderar samtliga diagnoser som i olika grad har att göra med alkoholkonsumtionen, vilket inte är vanligt i andra studier.

ALKOHOLKONSUMTION I VÄSTRA GÖTALAND

Invånare i Västra Götaland konsumerar i genomsnitt 8,85 liter alkohol per person och år (2017). Invånare i Sverige konsumerar i genomsnitt 9,04 liter alkohol per år. Även antalet dryckestillfällen är något färre i Västra Götaland än i övriga landet. Under 2017 var antalet dryckestillfällen per invånare två procent färre än i riket i genomsnitt. Samtidigt är intensivkonsumtionen, det vill säga andelen individer som uppger att de konsumerat fler än fem glas vid ett och samma tillfälle under de senaste 30 dagarna, något högre än rikssnittet. I Västra Götaland uppger 28 procent att de intensivkonsumerat vilket kan jämföras med rikssnittet på 27 procent.

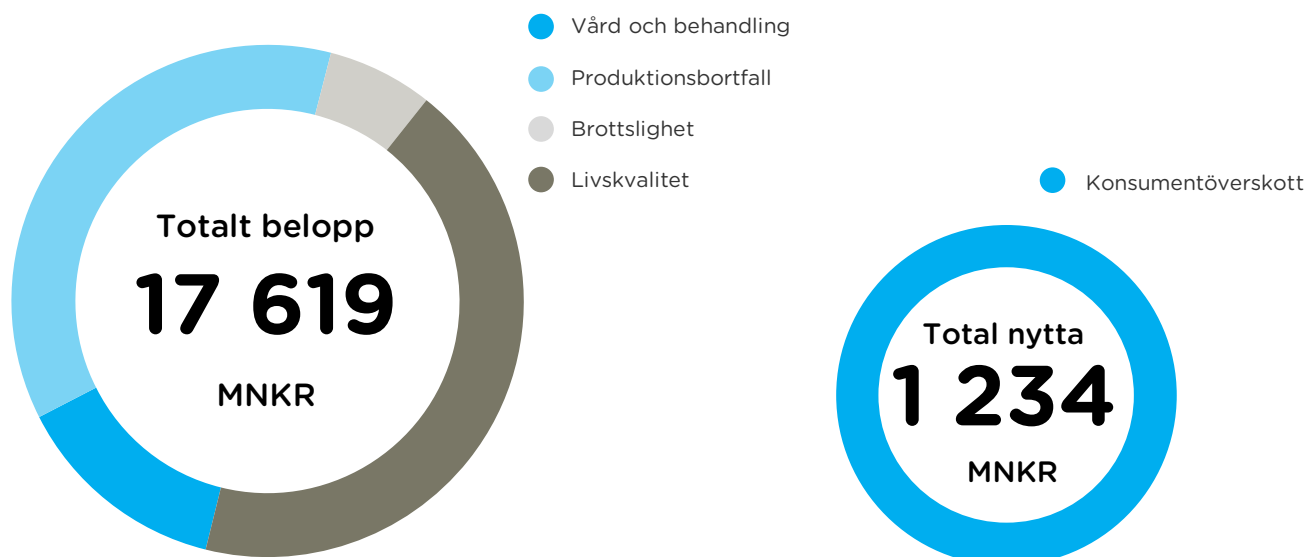
8,85
liter per invånare

28 %
drack mer än 5 glas
de senaste 30 dagarna

Av invånarna i Västra Götaland har 13,4 procent av männen och 9,4 procent av kvinnorna en riskfylld alkoholkonsumtion. Andelen är sex procent högre för män och två procent högre kvinnor än genomsnittet i landet. I Västra Götaland uppger 16 procent att de inte dricker alkohol, vilket är samma andel som rikssnittet.

De totala kostnaderna uppgår till 17 619 miljoner kronor. Nyttorna uppgår till 1 234 miljoner kronor. Kostnaden per capita motsvarar 10 421 kronor, vilket är fem procent högre än rikssnittet. Nyttorna uppgår till 711 kronor per capita.

KOSTNADER

Vård och behandling

Kostnader för vård och behandling motsvarar de resurser som läggs på behandling av individer med alkoholrelaterade diagnoser. Kostnaderna uppstår framför allt i primärvården, öppenvården, slutenvården och socialtjänsten. Vi räknar även på kostnader för företagshälsovård, forskning och förebyggande arbete inom alkoholområdet.

De samlade alkoholrelaterade kostnaderna för vård och behandling i Västra Götaland uppgår till 2 412 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 1 427 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna är tolv procent högre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna förekommer inom socialtjänsten, vilket ligger i linje med övriga regioner. Västra Götaland har de fjärde högsta alkoholrelaterade kostnaderna per capita för hälso- och sjukvården i landet, samt flest alkoholrelaterade vårdtillfällen per capita av samtliga regioner.

Produktionsbortfall

De resurser samhället inte kan använda till följd av alkoholkonsumtion blir en kostnad och den kallar vi för produktionsbortfall. Produktionsbortfall består av nedsatt produktionsförmåga på jobbet till följd av bakfylla (sjuknärvaro), samt sjukfrånvaro på grund av att någon är sjukskriven eller dör i förtid av en alkoholrelaterad diagnos. I våra beräkningar ingår även produktionsbortfall för klienter inom kriminalvården som avtjänar fängelsestraff där alkohol på något sätt har haft med brottet att göra.

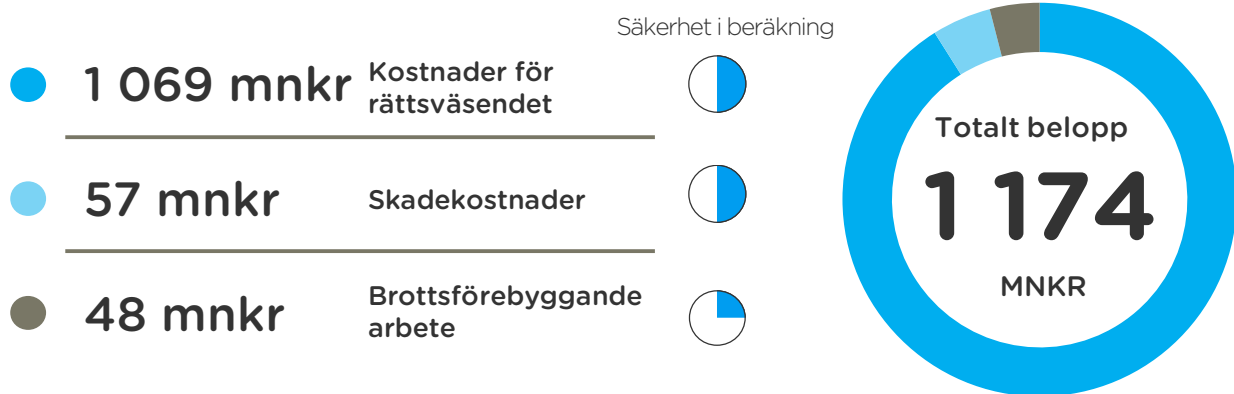
De samlade kostnaderna för produktionsbortfall i Västra Götaland uppgår till 6 395 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 3 783 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna är tre procent högre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna är kostnader för förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner.

KOSTNADER

Brottlighet

De kostnader som uppkommer till följd av alkoholrelaterad brottlighet uppstår både innan och efter ett alkoholrelaterat brott har begåtts. Vi har fångat upp de många led där kostnader uppstår genom att i beräkningarna inkludera både brottsförebyggande arbete, egendomskostnader och rättsväsendets kostnader. De samlade kostnaderna för alkoholrelaterad brottlighet i Västra Götaland är 1 074 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 694 kronor per invånare i regionen. Detta är två procent lägre än rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna är kostnader för rättsväsendet, vilket stämmer överens med övriga regioner. Det som särskilt utmärker kostnaderna för alkoholrelaterad brottlighet i Västra Götaland är de höga kostnaderna per invånare för egendomsskador och för rättsväsendet.

Livskvalitet

Utöver direkta och indirekta kostnader uppstår även intangibla kostnader eller konsekvenser av alkoholkonsumtion. Intangibla kostnader har ingen direkt koppling till resurser, utan är värden på negativa konsekvenser som till exempel smärta och oro. Det gäller exempelvis lidande eller smärta som uppstår av sin egen eller en närståendes konsumtion av alkohol, för den som blir eller riskerar att bli utsatt för alkoholrelaterade brott, samt förlorad livskvalitet av förtida dödsfall.

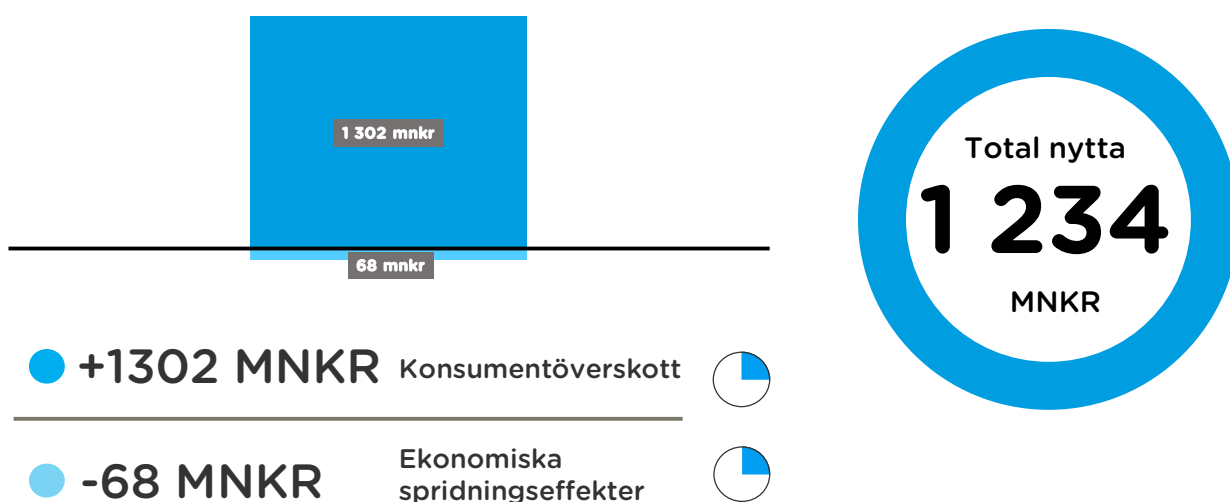
Vi uppskattar de samlade intangibla kostnaderna för förlorad livskvalitet i Västra Götaland till 7 637 miljoner kronor (2017). Det motsvarar 4 517 kronor per invånare i regionen. Detta är fem procent över rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna är kostnader för förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner.

NYTTOR

Alkoholens nyttor delas upp i två huvudsakliga kategorier: ekonomiska spridningseffekter och konsumenternas upplevda nytta. De ekonomiska spridningseffekterna handlar i första hand om de fördelar som alkoholindustrin tillför samhällsekonomin i form av arbetstillfällen, produktionsvärde och handel. Konsumenternas upplevda nytta – som även kallas *konsumentsöverskott* – är konsumenternas subjektiva känsla av tillfredsställelse som uppstår när de dricker alkohol. Värderingen av alkoholens nytta görs under antagandet att alkoholkonsumtionen och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel. Därför kan nyttovärderingen vara negativ.

Vi uppskattar att alkoholens samlade nyttoeffekter i Västra Götaland uppgår till cirka 1 234 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar cirka 711 kronor per invånare i regionen. Detta är cirka sju procent under genomsnittet per invånare i Sverige. Nyttoeffekterna i Västra Götaland utgörs av konsumentöverskottet – det vill säga uppskattningen av konsumentens upplevda nytta – vilket också är fallet i andra regioner. Sett till nyttan utifrån perspektivet ekonomiska spridningseffekter, uppskattas istället en negativ nytta utifrån beräkningsantagandet att alkoholkonsumtion och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel. Med andra ord är de alkoholrelaterade näringarna som samlad sektor mindre viktig för Västra Götalands ekonomi än vad de är i många andra regioner.

SÄRSKILT OM REGIONENS ARBETE

Länsstyrelsens arbete fokuserar på ungdomar och unga vuxna

Västra Götaland har en regional strategi för det ANDT-förebyggande arbetet i länet. En företrädare för regionen menar att länsstyrelsen arbetar nära kommunerna i det ANDT-förebyggande arbetet och att arbetet fungerar bra. Länsstyrelsen fokuserar på barn och unga i sitt ANDT-arbete och driver till exempel ett forum för studentkårer och studenthälsomottagningar vid högskolorna i Borås, Skövde, Trollhättan, Göteborgs universitet och Chalmers. Forumet är en arena för diskussioner om ANDT-frågor med syfte att öka engagemanget kring unga vuxnas alkohol- och drogvanor, samverkan, metodutveckling och alkoholservering vid studentpubar. Även representanter från kommuner i länet deltar i forumet.

En stor region där problem, konsekvenser och förutsättningar för förebyggande insatser varierar

Västra Götaland är en stor region som både innefattar en stor stad som Göteborg, mindre städer och landsbygd. Enligt en företrädare för regionen kan variationer finnas i mönster för alkoholkonsumtion beroende på kommunernas eller orternas storlek, vilket även påverkar deras förutsättningar att bedriva ANDT-förebyggande arbete. Socioekonomiska faktorer antas även påverka vilka konsekvenser som alkoholkonsumtionen kan få. Samtidigt finns en uppfattning om att Västra Götalandsregionen ligger efter med det förebyggande arbetet och har en lägre kunskap om ANDT-frågorna i länet, i jämförelse med de andra storstadsregionerna Stockholm och Malmö. Förvaltningens struktur påverkar möjligheten att arbeta ANDT-förebyggande, till exempel är Västra Götalandsregionens avdelning för folkhälsa kopplad till regional utveckling och inte hälso- och sjukvården, vilket beskrivs som delvis begränsande.

Länsstyrelsen Västra Götaland ANDTS-förebyggande arbete. <https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/samhalle/social-hallbarhet/andts/andts---forebyggande-arbete.html>

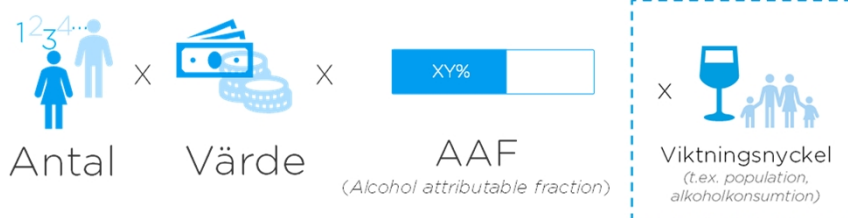
Bildkälla: Karl Hornfeldt, unsplash.com

MER OM STUDIEN

Den här studien tar sin utgångspunkt i Rambolls studie från 2019, Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser, som är den senaste studien som har uppskattat alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på nationell nivå. Vi har utgått till stor del från samma data och statistik som i Rambolls studie från 2019, men fördelat dem på respektive region

Så här har vi räknat

Vi har i huvudsak använt oss av metoden cost-of-illness, COI, i våra beräkningar. Syftet med metoden är att identifiera skadliga effekter av alkoholkonsumtion, kvantifiera dem och ge dem ett värde i kronor och ören. I vår studie har vi även tagit hänsyn till positiva effekter på liknande sätt, exempelvis genom att ta hänsyn till arbetstillfällen inom näringar som säljer alkohol och relaterade varor. De ekonomiska spridningseffekterna av alkoholkonsumtion har beräknats genom input-output-analys. Individens nytta från konsumtion har vi värderat genom välfärdsanalys.

Vi har huvudsakligen baserat våra beräkningar på tre parametrar: antal, värde och AAF. AAF står för *Alcohol attributable fraction* och anger andelen av konsekvenserna som är alkoholrelaterade.

För att beräkna de regionala konsekvenserna har vi använt oss av regionala siffror t.ex. antal sjukdomsfall, brott eller dödsfall. Men vi har också använt *värdet* av kostnaderna t.ex. kostnaden för ett vårdtillfälle i en region. I de fall regional uppdelning i data saknas har vi använt oss av olika parametrar för att vikta det nationella resultatet.

Det finns osäkerheter i beräkningarna

Inom varje område har vi bedömt hur hög validiteten är i beräkningarna. Validiteten ger oss en uppfattning om hur väl beräkningarna visar alkoholens samlade konsekvenser. Vi har då bedömt hur väl beräkningarna fångar in fullständigheten och reliabiliteten i det som vi försöker att beräkna. Fullständigheten gäller hur heltäckande resultaten är, det vill säga om vi tar hänsyn till alla kostnader respektive nyttor. Reliabiliteten gäller hur tillförlitliga våra beräkningar är. Om våra beräkningar bygger på exakta kostnadsuppskattningar är reliabiliteten hög. Om vi har behövt göra många antaganden är reliabiliteten låg.

